

ПІДГАЙНА
Тетяна Миколаївна,
кандидат історичних наук,
вчений секретар Національної
наукової сільськогосподарської
бібліотеки НААН
pidgayna2012@ukr.net
(м. Київ, Україна)

**ПОПУЛЯРИЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ В РИМІ
(НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.)**

Методом історико-наукового аналізу розглянуто малодосліджену сторінку популяризаційної діяльності Міжнародного сільськогосподарського інституту в Римі (1905), який став першою організацією з вирішення проблем сільського господарства та продовольства. Значна робота інституту з цього напрямку полягала у підготовці до видання низки наукових праць та періодичних видань, на сторінках яких висвітлювалися статистичні, технічні й економічні відомості, що стосувалися сільського господарства, способів виробництва, торгівлі продуктами, а також цін на них. Велике значення мала організація бібліотеки, яка була потужною галузевою книгозбірнею. Ще однією важливою функцією інституту була координація відомостей, котрі Бюро статистики отримувало від своїх кореспондентів: директорів відповідних центральних статистичних установ всіх країн, що входили до міжнародної інституції. Інститут досліджував офіційні відомості та об'єктивно вивчав умови виробництва, ринку, продукції тощо.

Ключові слова: *Міжнародний сільськогосподарський інститут у Римі, сільське господарство, продовольство, бюро, статистика, популяризація.*

**POPULARIZATION ACTIVITIES OF THE INTERNATIONAL
AGRICULTURAL INSTITUTE IN ROME (AT THE BEGINNING
OF 20TH CENTURY)**

The method of historical and scientific analysis examines the little-researched page of the promotion activities of the International Agricultural Institute in Rome

(1905), which became the first organization for solving problems of agriculture and food. The Institute's considerable work in this area was to prepare for the publication of a number of scientific papers and periodicals, on which pages covered statistical, technical and economic information concerning agriculture, production methods, trade in products and their prices. Of great importance was the organization of the library, which was a powerful branch book collection. Another important function of the institute was to coordinate the information that the Bureau of Statistics received from its correspondents: directors of the relevant central statistical offices of all countries that were part of the international institution. The institute researched official data and objectively studied the conditions of production, market, products, etc.

Key words: *International Agricultural Institute in Rome, agriculture, food, bureau, statistics, popularization.*

ПОПУЛЯРИЗАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МЕЖДУНАРОДНОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ИНСТИТУТА В РИМЕ (В НАЧАЛЕ XX В.)

Методом историко-научного анализа рассмотрена малоисследованная страница популяризационной деятельности Международного сельскохозяйственного института в Риме (1905), который стал первой организацией по решению проблем сельского хозяйства и продовольствия. Значительная работа института по этому направлению заключалась в подготовке к изданию ряда научных трудов и периодических изданий, на страницах которых освещались статистические, технические и экономические сведения, касающиеся сельского хозяйства, способов производства, торговли продуктами, а также цен на них. Большое значение имела организация библиотеки, которая была мощной отраслевой библиотекой. Ещё одной важной функцией института была координация сведений, которые Бюро статистики получало от своих корреспондентов: директоров, соответствующих центральных статистических учреждений всех стран, входивших в международную институцию. Институт исследовал официальные сведения и объективно изучал условия производства, рынка, продукции и т. п.

Ключевые слова: *Международный сельскохозяйственный институт в Риме, сельское хозяйство, продовольствие, бюро, статистика, популяризация.*

Початок зародження світової продовольчої системи відносять до другої половини XIX ст. – 30-тих років XX ст., період масової міграції європейців на американський континент і постачання із США, Канади, Аргентини дешевого і якісного зерна в Європу, що дозволяло підтримувати високі темпи урбанізації й

індустріалізації. У цей час міжнародна спільнота почала формувати перші організаційні структури із забезпечення продовольчої безпеки. Першою установою такого типу став Міжнародний сільськогосподарський інститут у Римі, який був створений 1905 р. та пізніше діяв під егідою Ліги Націй і був першою міжнародною організацією з проблем розвитку сільського господарства та продовольства.

Слід зазначити, що проблематика діяльності Міжнародного сільськогосподарського інституту в Римі поверхово висвітлюється у незначній кількості робіт вітчизняних авторів, зокрема: А.Л. Шевченко [1], яка, вивчаючи етапи становлення та розвитку міжнародної цивілізаційної служби, згадує інститут, а також О.О. Зеленської, С.М. Зеленського, Н.О. Алешугіна [2], які в контексті вивчення ролі міжнародних самітів із вирішення продовольчої проблеми в світі відмічають, що першою організацією у системі продовольчого забезпечення став Міжнародний сільськогосподарський інститут у Римі. Однак багато питань щодо діяльності даного інституту не знайшло достатнього висвітлення в науковій літературі.

Мета статті полягає у дослідженні популяризаційної діяльності Міжнародного сільськогосподарського інституту в Римі. Перша книга, яка знайомить нас із його історією – невелика брошура «Le present et l'avenir de l'Institut International d' Agriculture» («Сьогодення та майбутнє Міжнародного інституту сільського господарства») віце-президента інституту Луї-Дона, опублікована в Римі французькою мовою. Вона розкриває історію виникнення, програму діяльності, організацію, функціонування інституту [3, с. 107].

Задум створення Міжнародного інституту землеробства належить американському громадянину Давиду Любену (David Lubin), який з метою популяризації відправився в навколосвітню подорож. Відвідуючи великих суспільних, державних і наукових діячів, він відстоював ідею про об'єднання науки та практики землеробства в єдину міжнародну організацію. Італійський король Віктор Еммануїл III підтримав ідею американця і почав її втілювати у життя [3, с. 107].

Доречно зауважити, що в листі до прем'єр-міністра Італії Джованні Джіолітті король широко розкрив програму й мету діяльності майбутнього Міжнародного інституту землеробства. Для її досягнення він рекомендував погодження держав й об'єднання діяльності установ, що мають безпосереднє відношення до землеробства. Інститут повинен був стати установою, де були б зосереджені всі відомості, що стосувалися сільського господарства: статистика, боротьба з хворобами худоби і рослин, вивчення сільськогосподарської кооперації, страхової справи та кредиту в сільському господарстві. З такою метою створений інститут став би об'єднувачим органом усіх землеробів і необхідним елементом миру та прогресу [3, с. 108].

З метою проведення міжнародної дипломатичної конференції 28 травня 1905 р. за участю представників понад 40 держав, італійський уряд розіслав своїм дипломатичним агентам інструкції. У результаті 7 червня 1905 р. була укладена конвенція про створення Міжнародного сільськогосподарського інституту в Римі, а також були розроблені умови, мета й завдання його діяльності. На час створення до нього входили 54 держави. Інститут завершив об'єднувачу роботу, котру здійснювали різні національні та інтернаціональні з'їзди з питань землеробства. Однак початком фактичного існування інституту слід вважати 1908 р., коли було розроблено статут і детальну програму діяльності установи, яка була визнана державною та кожна країна на свій розсуд делегувала свого представника.

Вище керівництво інституту належало загальним зборам делегатів, що скликалися один раз на 2 роки. Виконавча влада зосереджувалася в руках постійного комітету інституту, котрий складався із представників по одному від кожної держави. Постійний комітет був поділений на 4 комісії, кожна з яких відповідала за своє бюро: секретаріату; статистичне; сільськогосподарського огляду та хвороб рослин; соціальних й економічних установ. Постійний комітет готував, крім того, доповіді, які виголошували загальні збори.

Принципово значимі положення щодо програми діяльності інституту визначалися у параграфі IX конвенції:

«Інститут, популяризуючи свою міжнародну діяльність, повинен:

а) концентрувати, вивчати та публікувати в короткий термін: статистичні, технічні й економічні відомості, що стосувалися зернових культур, способів виробництва, торгівлі продуктами сільського господарства, а також цін на продукти харчування на різних ринках;

б) повідомляти всіх зацікавлених про зазначені вище відомості;

в) указувати розміри заробітної плати в сільському господарстві;

г) повідомляти про нові хвороби рослин, їх розвиток і боротьбу з ними, а також вказувати територію ураження;

д) вивчати питання, які стосувалися кооперації, страхування і кредиту в сільському господарстві в усіх їх формах, збирати та публікувати відомості про організацію кооперативних, страхових і кредитних установ у сільському господарстві для різних країн;

е) пропонувати, в разі потреби, заходи для захисту спільних інтересів сільських господарів і покращення умов їх існування, попередньо ознайомившись з усіма необхідними даними: зауваження міжнародних з'їздів із питань сільського господарства, сільськогосподарських товариств, академій, наукових установ» [3, с. 108].

Аналізуючи програму діяльності інституту, можна зробити висновки, що вона була дуже широка, а поставлені завдання – складні. Між інститутом і приватною ініціативою наладився тісний зв'язок: загальне зібрання 1909 р. постановило, що при посередництві міжнародної комісії конгресів землеробства (знаходилась у Парижі), постанови, які приймалися з'їздами щодо сільського господарства, передаватимуться Міжнародному сільськогосподарському інституту. Крім того, кожна держава, котра підписала конвенцію 1905 р., зобов'язалася виконувати та реалізовувати рекомендації Міжнародного інституту землеробства.

В інституті діяло право ініціативи щодо заходів, які стосувалися сільського господарства. Багато держав під впливом інституту або реорганізували деякі галузі, що мали вплив на землеробство, або внесли значні

зміни в організацію сільськогосподарської статистики. Ця обставина була викликана необхідністю повідомляти відомості до Міжнародного інституту землеробства.

Повніше за все він виконував ту частину своєї програми, що стосувалася інформаційної діяльності. Інститут видавав декілька періодичних видань на різних мовах:

1) «Щорічний бібліографічний бюлетень», котрий включав назви та короткий опис книг, одержаних бібліотекою за тиждень. У цьому ж збірнику вказувалися статті, опубліковані в періодичних виданнях, які інститут отримував, що розкривали проблеми сільського господарства. Перелік книг і статей у бюлетені подавався багатьма мовами;

2) «Щорічний бюлетень землеробської статистики» виходив 20-го числа кожного місяця. У ньому розміщувалися по країнах, континентах, півкулях поточні статистичні дані про кількість посівної площі кожного злаку, стан посівів очікуваного й дійсного збору, урожайність, стан погоди та вплив на проростання злаків, а також дані про склад худоби в кожній державі. Дані, що стосувалися пшениці, жита, ячменю, вівса, маїсу, рису, бавовни, виноградної лози, коноплі, льону, буряків і шовку, дозволяли робити порівняння із даними за попередній рік;

3) «Щомісячний бюлетень торгової статистики» включав дані про імпорт та експорт семи головних продуктів сільського господарства (пшениці, жита, ячменю, вівса, кукурудзи, рису та бавовни), ціни на них і запаси;

4) «Щорічник міжнародної сільськогосподарської статистики»;

5) «Щорічник законодавства», котрий розкривав питання землеробства.

Крім вище зазначених видань, вийшли ще два щомісячних бюлетені:

6) «Бюлетень бюро довідок по сільському господарству та хворобах рослин»;

7) «Бюлетень бюро ентомологічних і соціальних установ» [4, с. 145–146].

Перший з них, що виходив на початку кожного місяця, містив повний список надрукованих творів, прочитаних редакцією бюлетеня. Він складався із

двох частин: перша – довідки з сільського господарства, формування котрих відбувалося на основі відомостей, отриманих із періодичних видань, що надходили до інституту. Тематика довідок розкривала питання: законодавства й адміністративних заходів у сільському господарстві, розвиток землеробства, сільськогосподарської освіти, сільськогосподарських установ, виставок, конкурсів і з'їздів різних держав. Рослинництво, тваринництво висвітлювалися із різних позицій. Нарешті, в першій частині можна було знайти багато відомостей технічного й економічного характеру. Друга частина містила дані про хвороби рослин і мала стати центральним довідковим бюро з фітопатології. Вона повідомляла про санітарний стан рослин у різних частинах світу, про появу нових хвороб рослин і місце її поширення, а також способи боротьби та досягнуті результати.

Натомість Бюро довідок із сільського господарства та хвороб рослин опублікувало монографію про організацію захисту рослин від захворювання у різних країнах. Загальні збори 1911 р. постановили звернутися до урядів із пропозицією створити загальну станцію рослинної патології з інститутом. Крім того, інститутом розроблявся план міжнародної організації сільськогосподарської метеорології.

Значну увагу інститут приділяв кооперації. Знайомив із її розвитком у різних державах через Бюро економічних і соціальних установ, яке видавало бюлетень, що виходив у кінці кожного місяця і складався із чотирьох частин: 1) кооперація й асоціація, 2) страхування, 3) кредит, 4) різні відомості з сільського господарства та сільськогосподарської економіки. Збірник публікував відомості кожного відділу, котрі повідомляв уряд, а також дані, взяті з наукових та інших видань, що отримував інститут. Класифікація у кожному відділі велася по країнах. Крім того, інститут видавав монографії про організацію сільського господарства в різних країнах і про сучасний стан кооперації у деяких країнах.

Наукові праці інституту друкувалися різними мовами. Так, «Бюлетень сільськогосподарської статистики» виходив п'ятьма мовами: французькою,

англійською, німецькою, іспанською й італійською; «Бюлетень бюро ентомологічних і соціальних установ», а також «Бюлетень довідок по сільському господарству та хворобах рослин» – трьома: англійською, німецькою й італійською [4, с. 147]. Звичайно, бажано було б, щоб інститут публікував свої видання російською мовою, оскільки публікації могли принести велику користь земствам, установам й особам, причетним до сільського господарства.

Кошти, необхідні для утримання інституту, склалися із щорічних зборів держав, розподілених на 5 груп, залежно від внесених сум. За одиницю прийнято 1500 франків (262 руб. 50 коп.). Загальна сума внесків складала півмільйона франків. Італійський король Віктор-Емануїл III на власні кошти побудував будівлю інституту та жертвував 300 тисяч франків грошової допомоги щорічно. Таким чином, бюджет інституту складав 800000 франків або 300 тисяч рублів [4, с. 147].

Загалом інтернаціональний характер інституту обумовлював міжнародний склад службовців у ньому, позаяк їм доводилося працювати з документами та звітами, що друкувалися різними мовами. Кадровий потенціал установи складався із багатьох національностей. Знання деяких мов було неодмінною умовою (*condition sine qua non*) для вступу на службу в інститут. Завдяки цій вимозі число службовців не перевищувало сотні.

Практичність, швидкість, точність, лаконічність і мінімум витрат часу при отриманні очікуваного результату – ось основні принципи, що застосовувалися службовцями установи. У роботі канцелярії задіяна техніка: пишучі, рахункові, стенографічні машини й дактилографія. Систематичність і суворі послідовність панувала в усіх справах службового персоналу та давала результати.

Віце-президент інституту Луї-Дон не без підстав вважав, що з часом інститут перетвориться в економічну та сільськогосподарську обсерваторію, із якої можна буде спостерігати за розвитком землеробства з економічними наслідками. На його думку, одне з головних завдань інституту полягало в

систематизації документації, тобто збиранні та класифікації праць з сільського господарства, котра згодом перетвориться у всесвітню центральну сільськогосподарську бібліотеку. Бібліографія інституту стане всесвітньою бібліографією сільськогосподарських наук. У перспективі законодавець, економіст або вчений будь-якої держави, який мав відношення до сільського господарства, вивчаючи технічне, економічне або суспільне питання, без довгих і клопітких пошуків міг би знайти потрібний матеріал, що стосується його теми. Міжнародна організація метеорології дозволила інституту, якщо не передбачити, то розкрити ті закономірності, які впливають на ріст й еволюцію рослин при різних типах клімату всіх країн.

У ході дослідження виявлено, що до складу Бюро секретаріату входили, крім канцелярії й експедиційного бюро, секція сільськогосподарського законодавства та бібліотека. Діяльність секції сільськогосподарського законодавства полягала у виданні щорічника «*Annuaire international de legislation agricole*» («Міжнародний довідник із питань сільськогосподарського законодавства»). Ці щорічники виходили французькою мовою, склалися із томів понад 1000 сторінок кожна та повинні були стати настільною книгою для усіх, хто займався розробкою сільськогосподарського законодавства. У кінці книг представлений алфавітний та предметний покажчики, що полегшувало користування ними.

Значна увага була приділена організації бібліотеки, де зібрані багаточисельні наукові праці з питань, що стосувалися як сільського господарства в світі, так і в окремих країнах. Бібліотека збирала та класифікувала матеріали, необхідні для періодичних видань інституту. Бібліографія велася по системі, прийнятій Брюсельським міжнародним бібліографічним інститутом. За перші три роки існування бібліотека збрала більше 25 тисяч томів; у подальшому цифра значно збільшилася. Інститут отримувал щотижнево більше 2000 періодичних видань [3, с. 110].

У кінці 1914 р. фонди книгозбірні нараховували 33 000 томів і 28 000 брошур, крім того вона щодня отримувала 250 періодичних видань різного роду

з усього світу. Доцільно відмітити, що кількість періодичних видань, отриманих слов'янськими мовами, досить невелика, в 6 разів менше, ніж англійською, в 5 разів – ніж німецькою, в 3 рази – ніж французькою (США – 338, Німеччина – 323, Італія – 272, Франція – 247, Великобританія – 159, Австрія – 141, Швеція – 81, Росія – 80, Бельгія – 78). Ці цифри є незначними, адже загальна кількість періодики в Російській імперії, які приділяють велику увагу питанням сільського господарства – 352, сільськогосподарської преси – 237. Бібліотека була добре організована та могла стати прикладом для наслідування інших сільськогосподарських бібліотек. Вона видавала щорічний бюлетень із метою популяризації наукових періодичних видань [5, с. 895–896].

Концептуальні засади функціонування міжнародного інституту полягали в розвитку сільськогосподарської і торгової статистики. У цьому відношенні вже було досягнуто певні результати: торгівля брала до уваги статистичні дані, які публікувалися інститутом [4, с. 148].

З'ясовано, що всі, хто вивчав питання сільського господарства, користувалися правильними, достовірними та різноманітними відомостями, що їх повідомляв інститут кожного разу, коли потрібно було зробити дослід з новими способами оброблення, із новою машиною або зі способами боротьби з хворобами рослин.

Досить пріоритетним у структурі Міжнародного сільськогосподарського інституту була робота Бюро сільськогосподарської статистики. Адже раціонально поставлена сільськогосподарська статистика – основна умова економічного розвитку тієї чи іншої промислової країни. В епоху економічного розвитку, яка характеризувалася створенням світового господарства, наявність відокремленості від світової економіки неефективна. Виникла необхідність установити єдність, виробити загальний порядок, загальні норми міждержавного – світового статистичного дослідження. Іншими словами, була потреба в створенні об'єднаної міжнародної статистичної установи, що виробила б загальні керівні початки, втілила їх у життя і дала можливість

використання із метою більш планомірної організації великого світового господарства.

Статистичне бюро Міжнародного сільськогосподарського інституту, без сумніву, надзвичайно важливе з усіх чотирьох бюро, що входили до нього. Робота Бюро зводилася до координації відомостей, що їх воно отримувало від своїх кореспондентів, ними були директори відповідних центральних статистичних установ усіх країн, які входили до інституту. Як державна установа, інститут обмежувався розробкою цих офіційних відомостей [6, с. 25].

Таким чином, з метою вивчення умов ринку та виробництва, інститут відніс збирання й аналіз статистичних даних до державної діяльності. Технічно вся ця робота виконувалася Бюро наступним чином: статистикою виробництва продуктів сільського господарства займалася одна секція, торгівлею – інша. Зібрані відомості, опрацьовувалися і публікувалися у бюлетені, що виходив із 1910 р. З 1914 р. до щомісячного журналу, котрий публікувався п'ятьма мовами: французькою, англійською, італійською, іспанською, німецькою – включалися, крім відомостей про виробництво, також дані торгової статистики. Видання бюлетенів мало практичну мету. Науковий щорічник, котрий публікувався французькою мовою (з деякими поясненнями англійською, іспанською, італійською і німецькою мовою), складався із 8 частин: площа та населення, розподіл території, площа під кожною культурою й урожайність, худоба, міжнародна торгівля протягом року, міжнародна торгівля протягом комерційної кампанії, споживання і ціни. У змісті бюлетеня надавалися дані про площу посіву найважливіших хлібних злаків й інших рослин, посіви яких відбулися у різний період, стан культур, приблизна оцінка можливого урожаю [6, с. 25–26].

Зроблені підсумки давали можливість стверджувати, що представляють основну мету всієї роботи, виражалася у виведенні так званих унітарних даних, визначених професором Річчі (Ricci), як складний показник продуктивності відомої групи країн. Цей показник, попри його важливість результатів, визначених як утворення цін, так і участь у світовому господарстві країн тієї чи

іншої зони, привабливий як символ єдності людства [6, с. 26]. Необхідні відомості інститут отримував телеграфно по умовній системі цифр. Відомості ці проходили послідовно через редактора, компетенція якого розподілялася лише на декілька країн, а потім рахівника.

У 1913 р. на загальних зборах інституту було вирішено вести статистику худоби: рогатої, овець, свиней і кіз. За відсутності відповідних відомостей, інститут публікував лише загальні дані щодо статистики худоби.

Завдання статистичної секції статистичного бюро полягало у наданні сільським господарям усіх засобів для контролю справ на міжнародному ринку, що призводило до необхідності давати відомості про імпорт та експорт, видимі запаси (ті, що зберігаються в елеваторах, магазинах, залізничних дорогах), цінах на головних ринках і дати можливість орієнтуватися на світовому ринку. З 1913 р. дані комерційної статистики опубліковувалися не окремо, а входили в загальний бюлетень, що видавався статистичним бюро інституту [6, с. 26].

Ще одним важливим напрямом популяризаційної діяльності Міжнародного інституту агрокультури стало видання «Словника сільськогосподарської термінології» 25 мовами. Українську частину до словника подав Інститут української наукової мови ВУАН (1921 р.). Значну частину всього комплексу підготовчих та видавничих робіт з проблеми здійснив завідуючий сільськогосподарським відділом Інституту української наукової мови ВУАН К. І. Осмак (1890–1960). У другій половині 1920-х рр. Інститут української наукової мови ВУАН став координуючою республіканською інституцією з розробки української наукової термінології, яка не лише опрацювала та підготувала низку словників галузевого характеру для потреб УСРР, але й зробила значний внесок в еволюцію світової наукової думки [7, с. 94].

Таким чином, Міжнародний сільськогосподарський інститут у Римі став першою світовою аграрною організацією, сферу діяльності якої визначила установча конвенція 1905 р., підтримана більш, ніж 40 державами. Після Першої світової війни членами інституту стали більше 70 країн (у тому числі й

залежних, що відображало типову практику членства в міжнародних організаціях того часу). Створивши унікальний на той час інформаційно-аналітичний центр обробки сільськогосподарської інформації (різноманітна статистика, тексти законодавчих актів, наукова й довідкова література, матеріали анкетування) із сучасними засобами зв'язку, постійним бюджетом і міжнародним штатом співробітників, Римський інститут (на відмінно від інших міжнародних адміністративних союзів) отримав і реалізував право підготовки для урядів міжнародних договорів у галузі сільського господарства, торгівлі, обміну, науки. Крім того, він координував роботу багатьох міжнародних сільськогосподарських організацій.

Список використаних джерел та літератури

1. Шевченко А. Л. Міжнародна цивільна служба: від витоків до сучасності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. «Право»*. 2018. Вип. 26. С. 132–135.
2. Зеленська О. О., Зеленський С. М., Алешугіна Н. О. Роль міжнародних самітів у вирішенні продовольчої проблеми у світі. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4 (4). С. 69–74.
3. Драгоманов С. Международный институт земледелия. *Хозяйство*. 1913. № 4. С. 107–110.
4. Драгоманов С. Международный институт земледелия. *Хозяйство*. 1913. № 5. С. 145–148.
5. Цукерман Д. Международный сельскохозяйственный институт в Риме. *Хозяйство*. 1915. № 33–34–35–36. С. 894–896.
6. Эмм. Ш-ръ Международный сельскохозяйственный институт в Риме. *Хозяйство*. 1916. № 1–2. С. 25–26.
7. Підгайна Т. М. Науково-редакційна діяльність К. І. Осьмака (1890–1960) з розвитку сільськогосподарської термінології в Інституті української наукової мови ВУАН. *Часопис української історії*. 2014. Вип. 28. С. 89–95.

References

1. Shevchenko, A. L. (2018). *Mizhnarodna tsyvilna sluzhba : vid vytyokiv do suchasnosti* [International Civil Service : From Origins to the Present]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina* [Bulletin of the Kharkiv National University named V. N. Karazin. The Law Series]. 26. 132–135. [in Ukrainian].
2. Zelenskaya, O. O., Zelensky, S. M. and Aleshugina, N. O. (2015). *Rol mizhnarodnykh samitiv u vyrishenni prodovolchoi problemy u sviti* [The role of international summits in solving the worlds food problem]. *Problemy i perspektyvy*

ekonomiky ta upravlinnia [Problems and prospects of economy and management Problems and prospects of economy and management]. 4 (4). 69–74. [in Ukrainian].

3. Drahomanov, S. (1913). *Mezhdunarodnyj institut zemledeliya* [International Institute of Agriculture]. *Khoziaistvo* [Farming]. 4. 107–110. [in Russian].

4. Drahomanov, S. (1913). *Mezhdunarodnyj institut zemledeliya* [International Institute of Agriculture]. *Khoziaistvo* [Farming]. 5. 145–148. [in Russian].

5. Zuckerman, D. (1915). *Mezhdunarodnyj sel'skhozjajstvennyj institut v Rime* [International Agricultural Institute in Rome]. *Khoziaistvo* [Farming]. 33–34–35–36. 894–896. [in Russian].

6. Umm., Shr. (1916). *Mezhdunarodnyj sel'skhozjajstvennyj institut v Rime* [International Agricultural Institute of Rome]. *Khoziaistvo* [Farming]. 1–2. 25–26. [in Russian].

7. Pidgayna, T. M. (2014). *Naukovo-redaktsiina diialnist K. I. Osmaka (1890–1960) z rozvytku silskohospodarskoi terminolohii v Instytuti ukrainskoi naukovoï movy VUAN* [Scientifically editorial activity K. I. Osmak (1890–1960) on the development of agricultural terminology at the Institute of the Ukrainian Language of Science of the AASU]. *Chasopys ukrainskoi istorii* [Journal of Ukrainian History]. 28. 89–95. [in Ukrainian].

Рецензент:

Куйбіда В.В., д.і.н., професор
Салата Г.В., д.і.н., доцент

Надійшла до редакції 04.09.2019 р.